

ایران که در سازمان همکاری شانگهای عضو ناظر است، به همکاری در زمینه مواد مخدر با این سازمان توجه زیادی می‌کند. در بعد همکاری روسی - ایران در زمینه مبارزه با مواد مخدر می‌توان به سفر مصطفی

مرزبان کیست؟ مرزبانی چیست؟

پسران ایرانی در سنینی از دوره جوانی، یعنی حدود ۱۸ تا ۲۴ سالگی بشدت دغدغه خدمت سربازی دارند؛ دغدغه ای دو نام آن را هولناک می‌کند: مرز و عجب‌شیر. این نام‌های آشنایی است که نوید بخش یک سربازی فوق‌العاده سخت است، اما چرا؟

ماجرای عجب شیر گزارش مجزایی را می‌طلبد اما مرز، موضوع این گزارش است. مرز در تعریفی ساده، خطی است که حاکمیت دو دولت همسایه را مشخص می‌کند.

خط بودن مرز و مشخص شدن آن به طور دقیق، البته محصول دنیای مدرن است و تشکیل دولت - ملت ها. قبل از آن خطوط مرزی چندان اهمیتی نداشتند.

مرز در ایران هم محصول همین دوران مدرن است. در این ۲۰۰ سال، کشورهای قدرتمند جهان و پس از آنها سازمان های بین المللی با ملاحظه وضعیت قومی، فرهنگی، نژادی و دینی و نیز با مراجعه به سابقه تاریخی و البته با لحاظ قدرت یا ضعف یک کشور خطوط مرزی را تعیین کردند و از این پس، دیگر کشورگشایی و اضافه کردن مناطقی به نقاط تحت حاکمیت کشور معنا پیدا نکرد. بویژه این که در سند مهم و بین المللی چون منشور ملل متحد، توسل به زور هم منع شد و معین کردند تمامی اعضا در روابط بین المللی خود از تهدید به زور یا استفاده از آن علیه تمامیت ارضی یا استقلال سیاسی هر کشوری یا از هر روش دیگری که با مقاصد ملل متحد مابینت داشته باشد، خودداری خواهند کرد.

در چنین شرایطی مرز ایران به کشورهای همسایه در قراردادهای جداگانه ای مورد توافق طرفین قرار گرفت. البته باید این نکته را ذکر کرد که در برخی موارد این توافقات به عمل نیامد یا بعدها نقض شد کما این که جنگ هشت ساله ایران و عراق هم در ظاهر دلیلی مبتنی بر یکی از معاهدات مرزی به نام معاهده الجزایر داشت.

مرزبانان ایرانی چه کسانی بودند و هستند؟

مرزبانی در ایران در ابتدای تشکیل مرزها، کاری مردمی بود. در آن زمان مردمان قبایل، عشایر و روستاها به مرزبانی مرزهای ایرانی اشتغال داشتند تا این که با تشکیل ارتش واحد در ایران از حدود سال ۱۳۰۷، این کار به عهده یگان های نظامی گذاشته شد.

سال ۱۳۲۰ واحد اطلاعات ژاندارمری توسط افسرانی به نام کلانتران مرز، مرزبانی کشور را در دست گرفت، اما پنج سال بعد اداره مرزبانی زیر نظر وزارت کشور تاسیس و مرزبانی جزو وظایف این وزارت شد.

یک سال بعد، مرزبانی یکی از وظایف وزارت جنگ شد و از سال ۴۲ تا ۶۶ این وظیفه به ژاندارمری کل کشور بازگشت.

مدت کوتاهی در سال های ۶۶ تا ۶۹ هجری شمسی، کمیته انقلاب اسلامی مسئول مرزهای کشور بود تا این که از سال ۶۹ و با تجمیع کمیته، ژاندارمری و شهربانی و تشکیل نیروی انتظامی، مرزبانی هم تحت عنوان یک فرماندهی زیر نظر این نیرو قرار گرفت. به این ترتیب در تاریخ صد ساله مرزبانی در ایران، این کار ماهیتی امنیتی - نظامی داشته و از این رو به تناوب وزارت کشور و نیروهای نظامی متصدی این کار بودند.

در حال حاضر هم که نیروی انتظامی متصدی این کار است، به نوعی ماهیت دو گانه حفظ شده زیرا نیروی انتظامی از سویی تحت نظارت وزارت کشور است و مسائل مرزی در اداره امور مرزی معاونت امنیتی و انتظامی این وزارت سامان می یابد و از سوی دیگر، نیروی انتظامی تحت نظارت ستاد کل نیروهای مسلح و فرمانده کل قواست.

در طرح جدید مرزبانی کشور هم که با عنوان طرح تقویت مرزبانی کشور تهیه شده بود، مرزبانی همچنان به دست نیروی انتظامی بود. البته در این طرح، مساله شورای

مرز به عنوان نهادی سیاستگذار و بالادستی و به عنوان شورای فرعی شورای عالی امنیت ملی هم مطرح شده بود که مورد مخالفت شورای نگهبان قرار گرفت.

مرزبانان چه می کنند؟

برای مرزبانان می توان شرح وظایفی چند صفحه ای نگاشت. نخستین وظیفه هر مرزبان این است که عبور و مرور از مرز را کنترل کند و ضمن تسهیل عبور و مرور مجاز، مانع رفت و آمدهای غیرمجاز شود.

غیرمجاز بودن رفت و آمد هم می تواند به دلیل عبور از مناطق غیرمجاز یا عبور از مناطق غیرمجاز باشد و هم به دلیل غیرمجاز بودن تردد این فرد (ممنوع الخروجی) و هم به دلیل عدم رعایت تشریفات اداری (مثل نداشتن گذرنامه).

مسئولیت دیگر مرزبانان این است که علاوه بر منع عبور افراد غیرمجاز، مانع انتقال کالاهای غیرمجاز (قاچاق یا کالای ذاتا غیرمجاز مثل مواد مخدر) شوند. در عین حال حراست از مرزهای کشور در مقابل تجاوز خارجی و جمع آوری اطلاعات از وضع نیروهای خارجی و ارائه آن به مرکز کشور هم از دیگر وظایف مرزبانان است.

در کنار این مسائل می توان کمک به مرزنشینان برای ارتقای وضع زندگی شان را نیز از وظایف مرزبانی دانست.

مرزبانان در این زمینه، شرایط بازارچه های مرزی، عبور و مرور مرزنشینان و اختلافات احتمالی بر سر آب و زمین کشاورزی را حل و فصل یا به مرکز گزارش می کنند. در کنار این وظایف، گاهی اوقات مسائل بهداشتی هم به عهده مرزبانان است؛ جایی که باید مانع از ورود اتباع کشور دچار بیماری خاص شوند.

داشته ها و نداشته ها

مرزبانان برای انجام دادن فعالیت های خود از امکاناتی استفاده می کنند و البته محرومیت هایی هم دارند. نخستین امتیاز مرزبانان این است که آنها تحت شرایط لازم در قانون استفاده از اسلحه نیروهای مسلح، مجاز به استفاده سلاح های سازمانی

خود هستند.

در عین حال بودجه دولتی برای احداث پاسگاه های مرزی و کنترل مرز که در سال جاری به مجموعه ۸۸ میلیارد تومان رسیده و نیز طرح انسداد مرزهای کشور بخصوص در مرزهای شرقی که بودجه ای بالغ بر ۵۵۷ میلیارد در سال های اخیر داشته، به عنوان دیگر ابزارهای مرزبانان است.

در ضمن باید از بودجه میلیاردی فرماندهی مرزبانی کشور و نیز حقوق حدود یک و نیم میلیونی یک افسر تازه کار در منطقه مرزی در کنار تسهیلات مسکن و... و همچنین کوتاه تر بودن مدت سربازی در مناطق مرزی (حدود شش ماه کمتر) به عنوان امتیازات این شغل نام برد.

اما اینها همه چیز نیست و حتی نیمه پر لیوان هم به این خوبی نیست. نداشتن برق، گاز و تلفن در پاسگاه مرزی که در برخی مناطق با نداشتن آب و لزوم آوردن آب از چشمه ها و رودخانه های اطراف همراه می شود از سختی های کار مرزبانی است.

بدی آب و هوا به شکل گرما در مناطق جنوبی و شرقی و سرما در مناطق غربی و شمال غربی در کنار لزوم مبارزه با اشراک تا بن دندان مسلح و قاچاقچیان حرفه ای اسلحه و مواد مخدر، مرزبانی را به یکی از سخت ترین کارها تبدیل می کند. در مناطقی هم که مرز آرام است؛ دوری از محیط شهری و کسل بودن کار می تواند مرزبانی را به شغل دشواری تبدیل کند.

۷۲۰۰ کیلومتر طول مرزهای ایران با کشورهای همسایه است؛ مرزهایی که همیشه مثل تصویر کلیشه ای مرز، کوه و بیابان نیستند بلکه مرزهایی در دریای خزر و عمان و خلیج فارس را هم شامل می شود.

در کنار این مرزها باید از مرز فرودگاه ها مثل فرودگاه امام خمینی(ره) یاد کرد که دریچه ورود و خروج بسیاری از افراد به کشور هستند.

در نهایت این که مرزبانی در عجب شیر باشد یا مرز مهران یا حتی مرز هوایی فرودگاه امام خمینی(ره)؛ سختی کار، مسئولیت بالا دوری از خانه و کاشانه، بدی آب و هوا، شرایط امنیتی و جنگی و البته مسئولیت حراست از مرزهای کشور، این مناطق را شبیه هم می کند.

تعاریف و اصطلاحات مرزی:

۱- مرز

الف) آخرین حد قلمرو حاکمیت زمینی، هوایی و دریایی هر کشور را مرز می گویند. یا آخرین حد قلمرو زمینی، هوایی، دریایی و تحت الارض هر کشور را مرز گویند.

۲- مرزبان

مرزبان افسری است از نیروی انتظامی که با دریافت استوارنامه از وزارت امور خارجه در مزر گمارده می شود تا علاوه بر استقرار نظم و امنیت در مرز و کنترل و مراقبت از خط مرز، با استناد به قراردادهای مشترک مرزی با کشور همسایه با برقراری ارتباط با همتای خود در آنسو مرز نسبت به حل و فصل مسایل مرزی و حفظ استیفای حقوق دولت و مرزنشینان اقدام نماید. در ساختار جدید مرزبانی ناجا فرمانده هنگ های مرزی به عنوان مرزبان درجه یک و گروهان های مرزی مرزبان درجه دو محسوب میشود.

۳- استوارنامه

حکمی است که از طریق وزارت امور خارجه برای مرزبانان درجه یک صادر می گردد. ضمن اینکه وزارت امور خارجه به کشور مقابل مرزبانان را به عنوان نماینده رسمی خود جهت حل و فصل اتفاقات مرزی معرفی می نماید. مرزبان ضابط وزارت امور خارجه در امور مرز می باشد.

۴- مرزدار

ماموری است مسلح که به منظور انجام دیده بانی ، حفظ و برقراری امنیت و انتظامات ، جلوگیری از هرگونه تردد غیر قانونی (انسان ، کالا و حیوانات اهلی) و ممانعت از هرگونه تغییر مصنوعی غیر مجاز بر روی خط مرز و حاشیه آن زیر نظر مرزبان در مرز به خدمت گمارده می شود. کلیه کارکنان که در پاسگا هها ، گروهان ها و هنگ های مرزی خدمت می کنند مرزدار نامیده می شوند.

۵- مرز نشین

به کلیه اشخاصی که در عمق نوار مرز سکونت دائم داشته باشند اطلاق می گردد.

یادآوری ۱:

مدت سکونت اشخاص اگر کمتر از شش ماه متوالی باشد ، مرز نشین محسوب نخواهد شد

یادآوری ۲:

اتباع خارجی و کامندان رسمی موسسات و سازمان های دولتی و همچنین پرسنل نظامی و انتظامی که به سبب خدمتی ر عمق نوار مرزی سکونت دارد ، مرز نشی محسوب نمی شود.

۶- عمق نوار مرز

فاصله ای از خط مرز با عمق معینی به داخل خاک دو کشور همسایه که به موجب قراردادهای دو جانبه تعیین میگردد شرایط حاکم بر سکنه و مقررات ناظر بر نوار مرزی مذکور، ضمن توافق های دو جانبه با دولت همسایه تعیین می شود. عمق نوار مرز محدوده عمل مرزبانان دو کشور را نیز شامل می گردد. عمق نوار مرز ایران با کشورهای همسایه متفاوت است به طوریکه با کشور پاکستان ۶۰ کیلومتر، افغانستان ۲۵ کیلومتر، کشور ترکیه ۵۰ کیلومتر، کشورهای تازه استقلال یافته شمال ایران شامل ترکمنستان، آذربایجان و ارمنستان ۴۵ کیلومتر با سواحل خلیج فارس و دارای عمان ۷۵ کیلومتر و با کشور عراق که کمترین عمق نوغار مرز را داریم ۱۵ کیلومتر می باشد.

توجه :

چنانچه مرزبان کشور مقابل مسائلی خارج از عمق نوار مرز داشته باشد با مرزبان ایران، باید از طریق وزارت امور خارجه (دیپلماسی) حل و فصل گردد.

کمتر کسی از هموطنان اطلاع دارد که حراست و حفاظت از مرزهای کشور نیز برعهده پلیس و فرماندهی مرزبانی ناجا است و اغلب، سایر نیروهای امنیتی و نظامی کشورمان را مسوول این امر مهم می دانند.

سوالی که به ذهن خواننده خطور می کند این است که:

ما چند کیلومتر مرز مشترک با کشورهای همسایه داریم؟ و مرزهای ما عمدتاً از چه ویژگی‌هایی برخوردار هستند؟

در مجموع ۸ هزار و ۷۵۵ کیلومتر مرز خشکی، دریایی و رودخانه‌یی با ۱۵ کشور همسایه داریم و تعدد کشورهای همجوار ما و شرایط مختلف این کشورها به لحاظ سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی براهمیت مرزهای ما افزوده است.

در بخش اعظمی از مرزهای ما نیز به لحاظ قومی، ساکنان دوسوی مرز، از یک قوم هستند. مثل ترکمن‌ها، بلوچ‌ها، عرب‌ها، کردها و ترک‌ها. متأسفانه در زمان ترسیم مرزهای ما نوعی نگاه سیاسی وجود داشته و این مرزها را تحمیلی و تنش‌زا مشخص کرده و قومیت‌ها را چند پارچه کرده‌اند تا در مواقع مورد نیاز از این موضوع سوءاستفاده کنند. مطمئناً کنترل این مرزها با سختی‌های بسیار همراه است. البته خوشبختانه در حاشیه مرزهای ما اقوام کاملاً همگرا با نظام هستند و خودشان را کاملاً ایرانی می‌دانند و این یک فرصت بزرگ برای ما محسوب می‌شود. داشتن تنوع جغرافیایی نیز از ویژگی‌های دیگر مرزهای ما به شمار می‌رود. در بعضی جاها دشت است و کویر، در برخی نقاط کوهستان‌های بسیار مرتفع با پیچ و خم‌های زیادی مرزهای ما را تشکیل می‌دهند، در جنوب نیز شرایط مرطوب و گرمسیری خلیج فارس و دریای عمان شرایط ویژه جغرافیایی را بر مرزهای ما حاکم کرده است.

از چه زمانی مرزبانی در کشور ما شکل سازمان یافته نظامی پیدا کرد؟

در گذشته مثل امروز راه‌های ارتباطی و تجهیزات مخابراتی برای ارتباط با مرز وجود نداشت و مرزبانی عمدتاً به دست عشایر مسلح شده که در کنترل ارتش یا ژاندارمری گذشته بودند، بود اما تقریباً از نیم قرن گذشته مرزبانی یک شکل سازمان یافته نظامی پیدا کرد و از آن حالت عشایری، قومی و گروه‌های داوطلب خارج شد.

پس از تشکیل مرزبانی این مجموعه یکی، دوبار بین ارتش و ژاندارمری دست به دست شد و در سال ۱۳۷۰ نیز با تشکیل نیروی انتظامی یکپارچه یکی از بخش‌هایی که با آسیب جدی مواجه شد، واحدهای مرزبانی بود. چرا که آن ساختاری که یک دهه برایش زحمت کشیده شده بود، کنار گذاشته شد. تمام واحدهای مرزی در دل شهرستان‌های مرزی ادغام شدند. مثلاً واحدهای دریابانی که واحدهای یکپارچه در ژاندارمری بود به واحدهای کوچکتری تفکیک شدند و هر شهرستانی واحدهای

شناوری را به خود اختصاص داد، اما از سال ۷۸ مجدداً مرزبانی در نیروی انتظامی و در دو سطح احیا شد و در سطح ستادی، مرزبانی تشکیل شد. در سطح مرزها هم مجدداً هنگ‌های مرزی احیا شدند. از دو سال قبل نیز با تفکیک ساختار شهرستان‌های مرزی از هنگ‌های مرزی، در بحث تخصیص امکانات و منابع در بخش نیروی انسانی، تجهیزات و وسایل ارتباطی و اعتبارات عمرانی گشایش خوبی ایجاد شد و ما می‌توانیم بگوییم دو سال گذشته در تاریخ مرزبانی دو سال بی‌نظیر بوده است. بی‌ثباتی و ناپایداری امنیتی در برخی از کشورهای پیرامونی ما و اینکه بعضی از این کشورها اولویت‌های اصلی‌شان توجه به مرزهای ما نیست، مشکلاتی را در مرزهای ما به وجود آورده است. عدم توجه این کشورها به مرزهایشان، باعث سرازیر شدن کالاهای قاچاق، ترانزیت موادمخدر، ورود اتباع غیرمجاز و قاچاق انسان به داخل کشورمان، تهدیدهای امنیتی مثل ورود گروه‌های تروریستی، موادمفجره و سلاح، قاچاق موادمسوختی به خارج از کشور و فعالیت گروه‌های تروریستی همچون «پ.ک.ک» در مرزهای ما شده است.

این موضوعات نشان می‌دهد که مرزها به لحاظ امنیتی، اهمیت بسیار بالایی دارند. همچنین مرزهای ما از اهمیت اقتصادی بالایی نیز برخوردارند. حجم مبادلات غیرقانونی و قاچاق که از داخل به بیرون و از بیرون به داخل انجام می‌شود، میلیاردها دلار در سال است.

با توجه به همه نکات مورد اشاره در اهمیت مرزها و ضرورت توجه به اهمیت آن و خصوصاً اینکه مرزهای ما با کشور عراق از حالت دفاعی و نظامی خارج شده و به تدریج شرایط برقراری صلح دائمی فراهم می‌شود و نیز تهدیداتی که به آنها اشاره شد، بیانگر این است که باید به مرزها یک نگاه جدیدی داشته باشیم.

نیروی انتظامی در این رابطه چه نقشی ایفا می‌کند؟

نیروی انتظامی یک راهبرد جامعی را در این سال‌ها پیگیری کرده که بخشی از آن در درون این نیرو بوده و بخشی نیز در سطح بالاتر مورد پیگیری قرار گرفته است. مهمترین موضوعی که ما دنبال آن هستیم تشکیل یک شورای مرز در تابعیت شورای

عالی امنیت ملی است که بتواند جایگاه تصمیم‌گیری و سیاستگذاری در سطح ملی داشته باشد و بخش امنیت، توسعه و دفاع را در درون خودش هماهنگ کند و بتواند در مورد نیازهای ضروری مرز با سرعت تصمیم‌گیری کند. به دلیل اینکه امروز مراجع متعددی در کشور متولی مرز هستند، وزارتخانه‌های امور خارجه، کشور و دفاع، ستادکل نیروهای مسلح، ارتش، سپاه، نیروی انتظامی، گمرک، کشتیرانی و دستگاه‌های دیگر در مورد مسائل مختلف در مرز تصمیم‌گیری می‌کنند و باید در یک مرجع برای مرزها سیاستگذاری واحد شود و از پراکندگی در تصمیم‌ها و اقدامات جلوگیری شود. مرزنشینان ما به لحاظ اقتصادی بنیه ضعیفی دارند و برخی از آنها به همین دلیل رو به کارهای غیرقانونی می‌آورند. اصولاً مشاغل مولد نیز سرمایه‌گذاری به صرفه‌ی در این مناطق ندارند. همه این موارد باید در کنار هم دیده شود. هر کشوری باید برای تامین امنیت خودش مستقلاً برنامه‌ریزی کند و به منابع داخلی خودش متکی باشد

شورای مرز همچنین مسئولیت ایجاد روش‌های اجرایی مشترک و هماهنگی کلان بین دستگاه‌های اجرایی مرتبط با مرز و نظارت بر حسن اجرای امور مرزی و تقویت و کنترل موثر مرزها را نیز بر عهده خواهد داشت.

این شورا از رئیس ستاد کل نیروهای مسلح، معاون اول قوه قضائیه، معاون برنامه‌ریزی و مدیریت راهبردی رئیس‌جمهور یا یکی از معاونان وی، وزیرای کشور، دفاع، اطلاعات، امور خارجه یا یکی از معاونان آنها، وزیرای راه و نیرو، نیروی انتظامی، معاون اطلاعات و عملیات ستاد کل نیروهای مسلح، یکی از معاونان وزارت اقتصاد که مسئولیت گمرک را بر عهده دارد، فرمانده مرزبانی به عنوان دبیر شورا، یک عضو کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی مجلس به عنوان ناظر تشکیل می‌شود.

همچنین ریاست شورای مرز با رئیس‌جمهور یا یکی از اعضای شورای عالی امنیت ملی است که از جانب رئیس‌جمهور تعیین می‌شود.

شورای مرز به تناسب مسئولیت خود کارگروه‌هایی تخصصی با تعیین ترکیب و شرح وظایف هر یک تشکیل می‌دهد و مصوبات کارگروه‌ها باید به تایید شورای مرز برسد.

جلسات شورای مرز نیز هر سه ماه یکبار تشکیل می شود و شورا می تواند بنا به ضرورت جلسات فوق العاده نیز داشته باشد.

شورای مرز مجاز است حسب مورد از دیگر وزرا و مسئولان و کارشناسان دستگاههای ذی ربط بدون حق رای برای شرکت در جلسات دعوت کند.

براساس ماده دیگری از این طرح مصوبات شورای مرز برای همه دستگاههای ذی ربط لازم الاجراست

نخستین تحول فکری مرزبان، نگرستن به مسائل، موضوعات و پدیده ها از منظر منافع ملی کشور است و در سرآغاز روابط و مذاکرات مرزی میان کشورهای همسایه، برخورداری از چنین حساسیتی از ضروریات به شمار می رود.

ملاقات مرزی بخش عمده و مهمی از وظایف مرزبانان را تشکیل می دهد و اهمیت آن به حدی است که اگر مرزبانان با صبر و تأمل و داشتن اطلاعات کافی از اوضاع سیاسی، اجتماعی و اقتصادی و فرهنگی کشور مقابل، به ویژه محدوده مرز در ملاقات مرزی شرکت کنند می توانند در برقراری صحیح ارتباط و انجام مذاکرات مرزی موفق و حافظ منافع ملی باشند. برای رسیدن به این مهم، دانستن فنون و آشنایی با قواعد و اصول مذاکره و پیدا کردن مهارت لازم در زمینه اصول دیپلماسی، مرزبانان را در کنترل و مراقبت از مرزهای مقدس جمهوری اسلامی ایران و استیفای حقوق دولت و اتباع مرزنشین و حصول به نتایج بهتر یاری خواهد رساند.

هنر مذاکره بر این اصل استوار است که طرفین بکوشند بین نتیجه دلخواه خود و نتیجه مورد نظر طرف مقابل نقطه مشترکی ایجاد کنند. در مذاکره موفق تلاش به منظور به دست آوردن راه حلی است که مورد قبول و توافق هر دو طرف باشد. آبرد - برد که برای وصول به این هدف و رسیدن به این موقعیت آمادگی، هوشیاری و انعطاف پذیری لازم است.

مذاکره متداولترین وسیله برقراری ارتباط بین انسان هاست. چرا انسان ها با یکدیگر مذاکره می کنند؟ انگیزه، هدف و رسالت هر نوع مذاکره از ابتدایی ترین سطح، یعنی

در زندگی خانوادگی، تا بالاترین و پیشرفته ترین حد، یعنی مذاکرات بین‌المللی این است که با دیگران برای تأمین نیازهای خود، و به سخن دیگر، منافع مشروع خود، به توافق برسند و در مراحل پیشرفته‌تر و مهم‌تر این توافقات را در قالب متونی تحت عنوان قرارداد یا موافقت‌نامه یا پروتکل درج و امضاء کرده و رسمیت بخشند.

آشنایی به فنون مذاکره انسان‌ها را به این توان و سلاح مجهز میکند که در جریان ارتباط با دیگران، در هر سطحی، به توافقی معقول، منطقی، منصفانه، قابل دوام و سریع دست یابند.

اصطلاحات مرزی از قبیل ملاقات مرزی، مرزبان، مرزبانی، هدف از مذاکرات، اصول و فنون مذاکرات و نحوه ملاقات مرزی و مکاتبه مرزی، نحوه ارسال آن، تعداد و محل، اعضاء و مدیریت جلسه مذاکرات مرزی با توجه به قراردادهای انتظامات مرزی، تشریح و اصول و تکنیک‌های لازم برای اداره جلسات ملاقات مرزی برای دستیابی به موفقیت، نحوه تنظیم صورت‌جلسات و پروتکل‌های مرزی و نحوه مبادله آنها و نحوه پیگیری موارد عدم توافق با در نظر گرفتن قراردادهای انتظامات مرزی بین ایران و کشورهای همسایه، همچنین نکات بسیار کاربردی لازم در جلسات مذاکرات مرزی و تعداد، وظائف و مسئولیت هر یک از اعضای شرکت کننده در ملاقات‌های مرزی بیان شده است.

تعریف ملاقات مرزی

ملاقات مرزی عبارت است از دیدار دوستانه نمایندگان رسمی (مرزبانان) دو کشور همسایه در نوار مرز که از طریق مذاکره مرزی و اتخاذ تدابیر لازم برای ایجاد روابط حسن همجواری، در چارچوب معاهدات، قراردادهای و پروتکل‌های مرزی کلیه اختلافات، حوادث و مسائل مرزی را رسیدگی و حل و فصل کنند.

تعریف مرز

مرز ابتدای حد قلمرو زمینی و هوایی و دریایی و آغاز حاکمیت هر کشور است که حفظ، مراقبت و کنترل آن یکی از مهم‌ترین و اساسی‌ترین وظایف هر دولت است و محدودهٔ فعالیت مرزبان را با کشور همسایه مشخص می‌کند.

حقوق دیپلماتیک

در یک تعریف کلی و ساده می‌توان گفت: حقوق دیپلماتیک مجموع قواعدی است که نظام روابط سیاسی خارجی بین دولت‌ها بر آن استوار است. (صدر، ۱۳۷۱: ۲).

اصطلاح دیپلماتیک برگرفته از دیپلماسی است. در زبان فارسی غالباً واژه سیاسی به‌جای واژهٔ دیپلماتیک به‌کار می‌رود، در حالی‌که بین معانی سیاست و دیپلماسی تفاوت وجود دارد. سیاست خط‌مشی دولت برای وصول به اهداف تعیین شده از طرف دولت است که به خود آن اهداف هم سیاست گفته می‌شود. اما دیپلماسی نحوه اعمال و اجرای آن سیاست‌ها در خارج از کشور و نسبت به دولت‌های بیگانه است. به عبارت دیگر، دیپلماسی اجرای سیاست خارجی دولت است.

در معنای خاص، صفت دیپلماتیک، روابط خارجی دولت و دیپلماسی، نحوهٔ ادارهٔ آن روابط است

تعریف دیپلماسی

در یک تعریف جامع می‌توان گفت ((دیپلماسی روش حل و فصل مسائل مربوط به روابط خارجی دولت با دولت‌های دیگر به وسیلهٔ مذاکره یا هر طریق مسالمت‌آمیز دیگر است)).

(صدر، ۱۳۷۱: ۴)

تعریف‌های بسیار و برخی کاملاً متفاوت با یکدیگر برای دیپلماسی ذکر شده است. از آن‌جا که توجه به این تعریف‌ها برای درک هرچه بهتر مفهوم دیپلماسی مؤثر است، برخی از آنها را در این‌جا می‌آوریم:

- ادارهٔ امور میان دولت‌ها به مدد وسایل مسالمت‌آمیز؛
- مجرای ارتباط میان کشورها؛ (آلادپوش، ۱۳۷۲: ۴)
- ترتیبات مربوط به مذاکرات انجام شده میان مأموران رسمی به‌عنوان نمایندهٔ دولت متبوع
- خود و نمایندگان دولت یا دولت‌های دیگر؛
- علم و فن نمایندگی دولت‌ها؛
- عمل هدایت روابط میان دولت‌ها از طریق نمایندگان رسمی .

دیپلمات

- دیپلماسی را هرگونه تعریف کنیم ، عامل اجرای آن دیپلمات نامیده می‌شود .
- دیپلمات در اصطلاح عمومی به کسی گفته می‌شود که در فن محاوره و گفتگو زبردست باشد . هم‌چنین در معنای خاص، دیپلمات به کسی گفته می‌شود که در حرفهٔ دیپلماسی مشغول به کار است و شغل او انجام اموری از سیاست خارجی کشور خود در یک کشور دیگر است .
- دیپلمات کسی است که موضوعی از امور خارجی دولت را به‌وسیلهٔ مذاکره با دولت دیگر انجام می‌دهد. (صدر، ۱۳۷۱: ۶)
- دیپلمات کسی است که به نمایندگی از سوی دولت متبوع خود ، هدایت امری از سیاست خارجی کشور را نزد دولت‌های بیگانه برعهده دارد . (آلادپوش، ۱۳۷۲: ۷)

مرزبان

- با در نظر گرفتن موارد اشاره شده می‌توان گفت :

مرزبان به‌عنوان دیپلمات، علاوه بر استقرارنظم و امنیت در مرز و کنترل و مراقبت از مرز به نمایندگی از سوی دولت، هدایت بخشی از سیاست های خارجی دولت و ایجاد و تحکیم روابط حسن همجواری را در مرزها برعهده دارد. او با انجام ملاقات مرزی در چارچوب معاهدات و پروتکل های مرزی، نسبت به حل و فصل مسائل مرزی و استیفای حقوق دولت و اتباع مرزنشین اقدام می‌کند.

مرزبانی

به‌طور کلی می‌توان گفت مرزبانی یعنی

- فرماندهی و مدیریت حل و فصل مسائل مرزی با نمایندگان دولت‌های همسایه در چارچوب معاهدات و پروتکل های مرزی با مذاکره یا هر طریق مسالمت‌آمیز دیگر در

مرزها؛

- مجرای ارتباط میان ایران و کشورهای همسایه در مرزهای زمینی و دریایی؛
- عمل هدایت روابط مرزی میان دولت و دولت‌های همسایه از طریق نمایندگان رسمی؛

- حفظ و کنترل و مراقبت از مرزها؛

- مرزبانی یک فرایند و هدایت تشکیلاتی است و بر فعالیت‌های هدف‌دار تمرکز دارد.

مرزبانی هم علم است و هم هنر. علم از این جهت که باید مبتنی باشد بر دانش حقوقی و سیاسی، که با آموزش فرا گرفته می‌شود و بخشی را که موجب به کار بستن اندوخته‌ها در شرایط گوناگون می‌شود و بکاربردن مؤثر آن در عمل به استعداد شخصی نیاز دارد، هنر می‌نامند. موفقیت در امر مرزبانی بستگی به فراست و زیرکی مرزبان و حسن تشخیص او در مقتضیات زمان و شرایط گوناگون دارد. به همین جهت مرزبانی باید انعطاف‌پذیر باشد.

صفات یک دیپلمات از دیدگاه مشاور عالی لویی ۱۴:

فرانسوا دوکالیر [۱] مشاور عالی لویی چهاردهم در اواخر قرن هفدهم در کتابی با عنوان *طریقه مذاکره و گفتگو با سلاطین*، صفاتی را که یک دیپلمات برای موفقیت در کارش باید دارا باشد تا در کار خود موفق باشد بیان می‌کند که خلاصه‌ای از آن به شرح زیر است: (صدر، ۱۳۷۱: ۶)

- رفتار دیپلمات باید آشکار و گفتار وی ساده و صریح باشد.
- در مذاکره هرگز نباید وعده‌ای بدهد که خود به اجرای آن اطمینان ندارد.
- دروغ و حيله هرچند موفقیت‌آمیز باشد، همیشه اثر مسموم‌کننده باقی می‌گذارد.
- رمز موفقیت در مذاکرات، هماهنگ ساختن علاقه‌های دوطرف با صداقت است و نه با تزویر و نیرنگ.
- تهدید همیشه آثار زیان‌آور دارد، زیرا موفقیت در آن موجب غرور می‌شود.
- دیپلمات خوب باید کنجکاو و قادر به درک افکار دیگران باشد.
- در محاوره پیش از آن‌که به مقصود خود فکر کند، باید از فکر طرف مقابل آگاه شود.
- سخن وی باید صریح، هوشمندانه و همراه با نزاکت باشد.
- از شوخی‌ها و ظریف‌گویی‌های بی‌موقع و تعارفات زائد باید پرهیز شود.
- دیپلمات باید در بیان مطالب دلیر و در عین حال ملایم و صبور باشد.

• مرد ترسو و مردد یا تندخو و بی‌حوصله، هیچ مذاکره‌ای را نمی‌تواند به موفقیت برساند .

• خویشتن‌داری و گشاده‌رویی در مقابل گستاخی دیگران از لوازم موفقیت است .

• همیشه آرام و سلیم و در پذیرایی سخاوتمند باشد

منابع

۱ - آلا‌دپوش ، علی و علیرضا توتونچیان (۱۳۷۲) ، دیپلمات و دیپلماسی ، موسسه چاپ و انتشارات وزارت امور خارجه

۲ - صدر ، جواد (۱۳۷۱) حقوق دیپلماتیک و کنسولی، انتشارات دانشگاه تهران

۳- <http://www.jamejamonline.ir>

۴- <http://marzbanan1.blogfa.com>